

Aneta Rayzacher-Majewska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Teologiczny

WSPOMAGAJĄCA ROLA CZASOPISM KATOLICKICH W WYCHOWANIU W WIERZE DZIECI

„Jak słodkie zatrudnienie giętki umysł wspierać, wzbudzać żywą do czynów szlachetnych ochotę, i gruntować w umyśle nieskażonym cnotę”¹. Ten cytat z wiersza Alojzego Felińskiego podawała jako cel swej pracy Klementyna Tańska, założycielka „Rozrywek dla Dzieci” – pierwszego w Polsce czasopisma dla najmłodszych. Zwracając się bezpośrednio do czytelników, Tańska wyjaśniała: „Być wam użyteczną, nauczać was, i zabawiać, dopomagać ile w mojej mocy do rozkrzewiania w sercach waszych czystej miłości cnoty, ten jest mój zawód cały, to najgorętsze moje pragnienie”². Przy założeniu, iż pragnienia te podzielają także współcześni redaktorzy prasy dziecięcej, można dostrzec pewne podobieństwa ich pracy z pracą nauczycieli i wychowawców. To właśnie ci ostatni ukierunkowują swe wysiłki i poświęcenie na przekaz wiedzy i kształtowanie osobowości dzieci i młodzieży. Deklaracja Klementyny Tańskiej bez większych modyfikacji może być powtórzona także przez katechetów – szczególnie tych, którzy realizują swą posługę względem najmłodszych. Wszak katecheza jest wychowaniem w wierze, obejmującym przede wszystkim nauczanie. Aby zaś owocnie prowadzić katechizowanych do Jezusa, należy czynić to z poszanowaniem możliwości rozwojowych dziecka i w sposób dlań zrozumiały, co oznacza m.in. stosowanie elementów zabawy.

---

¹ Cyt. za I. Kaniowska-Lewańska, *Literatura dla dzieci i młodzieży do roku 1864*, Warszawa 1980, s. 116.

² Tamże, s. 116, 117.

Przez blisko dwa stulecia działalność redaktorska Klementyny Tańskiej doczekała się wielu naśladowców, a periodyki dla dzieci były na wysokim poziomie. Od końca XIX wieku obserwować można próby wyodrębniania działów dla dzieci młodszych, poprzez odpowiednią treść i formę³. Prawdziwa rewolucja w tej kwestii miała miejsce w okresie międzywojennym. Na skutek osiągnięć psychologii rozwojowej skonkretyzowano poszczególne grupy odbiorców i zaczęto tworzyć pisma dla różnych grup wiekowych, właściwe do faz ich rozwoju. Również dziś oferta prasy dziecięcej i młodzieżowej jest niezmiernie bogata. Uznaje się wręcz, iż „współczesne polskie czasopiśmiennictwo dziecięce należy do najbardziej rozwiniętych w Europie; jest ono adresowane do czterech poziomów rozwojowych, dostosowując do ich możliwości percepcyjnych i zainteresowań treść oraz formę edytorską”⁴. Różnorodność dzisiejszych czasopism adresowanych do dzieci wynika nie tylko z dostosowania do wieku odbiorców, ale także wiąże się z mnogością realizowanych przez nie funkcji. Próbując określić te funkcje, wyróżnia się czasopisma: edukacyjne, o dużych walorach poznawczych, komiksowe, krzyżówkowo-rozrywkowe oraz uzupełniające wiarę⁵. Bez wątplenia każde z nich stanowi cenną pomoc dla nauczyciela, jako przynależące do świata zainteresowań ucznia. W sposób szczególny zaś winny interesować wychowawców pisma skorelowane z programem nauczania, bowiem to właśnie one w sposób istotny mogą przyczynić się do bardziej owocnej realizacji celów edukacyjnych. Analogicznie więc dla wszystkich odpowiedzialnych za religijną formację dziecka cenną pomocą będą czasopisma uzupełniające wiarę.

Katolickie magazyny stanowią dziś znaczący dział czasopiśmiennictwa dla dzieci. Wśród nich można odnaleźć zarówno tytuły założone u schyłku XIX lub na początku XX wieku („Mały Przewodnik Katolicki”, „Echo z Afryki”⁶, „Anioł Stróż”, „Mały Gość Niedzielny”, „Mały Rycerzyk Niepokalanej”⁷), jak i czasopisma zapoczątkowane pod koniec ubiegłego stulecia: „Dominik”, „Ola

³ Zob. S. Aleksandrak, *Tendencje rozwojowe polskich czasopism dla dzieci*, w: *Kim jesteś, Kopciuszkę? Czyli o problemach współczesnej literatury dla dzieci*, red. S. Aleksandrak, Warszawa 1968, s. 208.

⁴ D. Żebrowska, *Wychowawcza rola prasy dziecięcej*, w: http://www.eid.edu.pl/archiwum/1997,95/wrzesien,131/wychowawcza_rola_prasy_dzieciecej,620.html (dostęp: 7 XII 2012).

⁵ Zob. <http://www.swistak.pl/poradniki/198-Czasopisma-dla-dzieci.html> (dostęp: 2 I 2013).

⁶ Pismo zostało założone przez bł. Marię Teresę Ledóchowską w roku 1889 jako miesięcznik dla rodzin. Wprawdzie dla dzieci bł. Maria Teresa założyła osobny tytuł – „Murzynek”, do dziś jednak przetrwało tylko „Echo z Afryki i Innych Kontynentów”, wraz z dodatkiem „Echo Dzieciom”.

⁷ „Mały Przewodnik Katolicki” wydawany jest od roku 1897. Zob. <http://www.diksw.pl/web/pl/struktura/czasopisma.html> (dostęp: 2 I 2013). „Anioł Stróż” został założony przez bł. Ignacego Kłopotowskiego w roku 1911 (informacja o tym znajduje się w każdym numerze pisma). Wydawanie pisma zawieszono w okresie międzywojennym, a siostry loretańki wznowiły druk w maju 2000 roku „Mały Gość Niedzielny” został wydzielony z „Gościa Niedzielnego” w roku 1926. Z kolei „Mały Rycerzyk Niepokalanej” założony był przez św. Maksymiliana Marię Kolbego w roku 1938, a wznowiony w latach 90. Zob. <http://www.franciszkanie.pl/kategoria.php?kat=58> (dostęp: 2 I 2013).

i Jaś” (wcześniej: „Jaś”), „Promyczek Dobra”, „Promyk Jutrzenki”⁸, „Moje Pismo Tęcza”, „Świat Misyjny”. W większości pisma te adresowane są do konkretnych grup wiekowych, stąd zawarte w nich treści reprezentują poziom właściwy dla czytelnika. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż każde z powyższych pism pod względem edytorskim należy ocenić pozytywnie – w niczym nie ustępują one magazynom świeckim. Atrakcyjna szata graficzna na wysokim poziomie artystycznym zachęca do lektury. Podobnie jak w przypadku czasopism świeckich, „ilustratorzy dbają o dostarczenie dzieciom barwnych ilustracji i zdjęć, które przyczyniają się do wzbogacania ich doznań estetycznych i kształtowania wrażliwości na odbiór dzieł sztuki w przyszłości”⁹. Ciekawie zaprezentowany materiał wzbogaca umysł dzieci i kształtuje ich świadomość religijną.

Istotnym walorem czasopism religijnych jest stosowany w nich język przekazu – ukazując prawdy biblijne i teologiczne, redaktorzy czynią to w sposób zrozumiały dla dzieci. Trudno przecenić ten fakt, skoro właściwy sposób przekazywania treści stanowi kluczową kwestię w szeroko pojmowanym oddziaływaniu katechetycznym wobec dzieci. Zespoły redakcyjne czuwają nad odpowiednim doбором słownictwa i tekstów, uprzystępniając czytelnikom trudne sprawy wiary w sposób dostosowany do możliwości. Tego kryterium nie spełnia część podręczników do religii, jak również zdarza się, iż sami katecheci nie potrafią właściwie wyrazić niektórych prawd i posługują się trudnym językiem teologicznym. Dlatego też niekiedy czasopisma religijne w odbiorze dzieci – podobnie jak niektóre świeckie – górują nad podręcznikami. W większym stopniu niż książki szkolne wspomagają uczniów w rozwoju uwagi, myślenia, pamięci, rozumowania, a także fantazji i wyobraźni¹⁰. Wpływają przy tym pozytywnie na rozwój dziecka w zakresie wychowania estetycznego i społecznego. Dostarczanie wiedzy nie jest bowiem jedyną funkcją czasopism – nawet wówczas, gdy zalicza się je do pism eksponujących cele poznawcze. Jednocześnie magazyny są źródłem przeżyć estetycznych, szczególnie za sprawą szaty graficznej, a także służą celom rozrywkowym. Zauważa się, iż o ile książka daje dziecku jednorazowe, silne przeżycie o napięciu jednokierunkowym, o tyle czasopismo towarzyszy mu niejako na co dzień, pobudza jego wszechstronne zainteresowania i wzbogaca wiedzę konkretnymi treściami¹¹.

Istotne znaczenie dla dziecięcych czytelników mają w pismach działy umożliwiające im kontakt z redakcją czy współtworzenie gazety. Rodzajem inspiracji dla

⁸ Do końca 2011 roku wydawano także „Promyczek Jutrzenki”. Następnie zastąpiono go wkładką dla najmłodszych w „Promyku Jutrzenki”. Zob. <http://signummagnum.org.pl/MISJA-PRZEZ-SLO-VO.html> (dostęp: 2 I 2013).

⁹ A. Tokarz, *Czasopisma dla dzieci*, w: http://www.eid.edu.pl/archiwum/2006,104/marzec,217/czasopisma_dla_dzieci,1927.html (dostęp: 7 XII 2012).

¹⁰ Zob. R. Kot, *Wartości dydaktyczne i wychowawcze czasopism dziecięcych*, w: http://www.awans.net/strony/nauczanie_początkowe/kot/kot1.html (dostęp: 7 XII 2012).

¹¹ Zob. S. Frycie, *Wdrażanie uczniów klas początkowych do czytelnictwa książek i czasopism oraz uczestnictwa we współczesnym życiu kulturalnym w procesie lekcyjnym*, w: *Kształcenie literackie w okresie wczesnoszkolnym*, red. S. Frycie, M. Ziółkowska-Sobecka, Warszawa 1998, s. 29.

dzieci jest „masowa łączność z czytelnikiem, przejawiająca się w korespondencji, konkursach, ankietach itp. Listy dla dzieci są dużo większym przeżyciem niż dla dorosłych”¹². W przypadku prasy katolickiej tego typu rubryki nabierają szczególnego znaczenia. Ich specyficzny profil sprawia, iż nadesłane listy i fotografie można uznać za pewną formę świadectwa. Skoro bowiem kolejne strony pisma przybliżają orędzie chrześcijańskie i osobę Jezusa, to czytelnicy jawią się jako Jego przyjaciele. Wymiana myśli za pośrednictwem stron do dyspozycji czyni z nich swego rodzaju wspólnotę. Dzieci poznają swych rówieśników żyjących wiarą i dzielących się nią tak, jak potrafią – ilustrując swą relację z Bogiem kredką bądź słowem. W nadsyłanych listach nie tylko prezentują własne rysunki czy fotografie swoich ulubieńców – „braci mniejszych”¹³ i dzielą się radością z lektury czasopisma, ale także opisują własną aktywność religijną, np. przynależność do Koła Różańcowego¹⁴ bądź udział w akcjach misyjnych¹⁵. Czasopisma wspierające misje ad gentes pozwalają czytelnikom przekraczać granice państwa, bowiem niekiedy zawierają listy od dzieci z krajów misyjnych. Jednocześnie kiedy w każdym numerze przybliżany jest inny kraj, to jego prezentacji dokonuje młody mieszkaniec¹⁶.

Podobną rolę mogą pełnić prace konkursowe dzieci, publikowane na łamach czasopism. Niejednokrotnie są one bowiem ilustracją przemyśleń dziecka, jego refleksji nad określonym fragmentem biblijnym bądź odpowiedzią na wezwanie moralne wypływające z Ewangelii. Wśród tego typu prac dominują prace plastyczne – w czasopismach publikowane są rysunki zwycięzców. Tym bardziej więc należy podkreślić ciekawą ideę redaktorów miesięcznika „Promyczek Dobra”, którzy w jednym z działów zachęcają czytelnika: „Zostań promyczkowym literatem!”¹⁷. Dzieci mają za zadanie dokończyć opowiadanie, uwzględniając przesłanie niedzielnej Ewangelii. Dodatkową atrakcją jest odczytywanie zwycięskich prac na antenie Polskiego Radia w audycji „Jedynka familijna” oraz publikacja wybranych opowiadań w wydaniu książkowym.

„Wymagania wobec czasopism dla dzieci są bardzo wysokie, gdyż okres wczesnoszkolny ma ogromny wpływ na rozwój u dzieci takich cech, jak spostrzeganie, konkretyzowanie, analizowanie, uogólnianie itp. Dlatego też w tym czasie należy poświęcić dziecku jak najwięcej uwagi, bawić się z nim, rozmawiać, czytać

¹² S. Aleksandrak, *Tendencje rozwojowe...*, s. 214.

¹³ Zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012), s. 30, „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 30.

¹⁴ Zob. „Anioł Stróż” 12 (2012), s. 23;

¹⁵ „Świat Misyjny” 5 (2012) zawiera fotorelację z IX Krajowego Kongresu Misyjnego Dzieci (s. 17–20), zaś w kolejnym numerze opublikowano zdjęcia Kolędników Misyjnych z roku 2011 z różnych miejscowości. Zob. „Świat Misyjny” 6 (2012), s. 30, 31.

¹⁶ Ostatnie dwa numery z roku 2012 poświęcone były Etiopii oraz Wietnamowi, a prezentacji państw dokonywali Bereket z Republiki Etiopii oraz Xin chao z Wietnamu. Zob. „Świat Misyjny” 5 (2012), s. 6–9; „Świat Misyjny” 6 (2012), s. 6–9.

¹⁷ „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 18, 19; zob. także: <http://www.promyczek.pl/konkursy/zostan-promyczkowym-literatem.html> (dostęp: 2 I 2013).

mu, odpowiadać na rozliczne pytania”¹⁸. Redakcje niektórych pism katolickich uwzględniają te potrzeby, zachęcając czytelników do nadsyłania pytań. Podobnie jak w innych rodzajach periodyków, zazwyczaj są to kwestie problematyczne, w których czytelnicy chcieliby zasięgnąć opinii specjalistów. Z racji profilu pism, zwykle są to pytania i rozterki natury religijnej. W analizowanych materiałach działały te funkcjonują dwojako – w „Dominiku” jest to „Kącik pytań drugoklasisty”. Ów drugoklasista pozostaje bliżej nieokreślony, a jego pytanie ściśle wiąże się z zagadnieniem przewodnim w danym numerze, np. konkretnym przykazaniem bądź obrzędami sakramentu¹⁹. Redaktorzy miesięcznika „Anioł Stróż” zachęcają czytelników do zadawania pytań poprzez formularz na stronie internetowej. Pytania, podpisane imieniem czytelnika, wraz z odpowiedziami udzielanymi przez „Pomocnika Anioła” publikowane są na łamach pisma²⁰.

Czasopisma religijne zasadniczo ukierunkowane są na wzbogacanie wiedzy religijnej dzieci i wspomaganie ich w przeżywaniu wiary na co dzień. Jednocześnie jednak odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu umiejętności i wychowaniu czytelników – poszerzają i utrwalają wiadomości, wpływają na wszechstronny i harmonijny rozwój dziecka, wyzwalają w dziecku aktywność własną, poruszają ważne problemy dzisiejszego świata i przygotowują do przyszłego życia w społeczeństwie²¹. Przekazywane treści w wielu pismach znacznie przekraczają tematykę religijną – zdarzają się rubryki takie jak „Z kącika młodego fizyka”²², „Kącik melomana” czy dział zawierający przepisy kulinarne²³. Innym razem czytelnicy za pośrednictwem gazety poznają ciekawe miejsca, budowle lub zwierzęta – zarówno z kraju, jak i całego świata. Odległe kontynenty stają się bliższe dzieciom także

¹⁸ A. Tokarz, *Czasopisma...*, http://www.eid.edu.pl/archiwum/2006,104/marzec,217/czasopisma_dla_dzieci,1927.html.

¹⁹ Pytania związane z Dekalogiem pojawiały się w numerach od 5 do 11, zaś od 12 do 18 numeru – pytania odnośnie do sakramentów.

²⁰ Dział niewątpliwie jest wartościowy i stanowi pomoc nie tylko dla czytelników, którzy zadali pytanie, ale także pozostałych. Pewne wątpliwości budzi jedynie różnie brzmiący tytuł rubryki, tudzież jego brak. We wcześniejszych numerach rubryka nosiła tytuł „Zapytaj Anioła”. Zob. „Anioł Stróż” 10 (2012), s. 29. Innym razem była pozbawiona tytułu. Zob. „Anioł Stróż” 11 (2012), s. 23. Z kolei w grudniowym wydaniu rubryka jest zatytułowana „Warto zapytać”. Zob. „Anioł Stróż” 12 (2012), s. 16.

²¹ Zob. *Wykorzystanie literatury i czasopism dziecięcych w pracy dydaktyczno-wychowawczej*, w: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:TJAXEYa4IvMJ:www.eduforum.pl/modules.php?name%3DPublikacje%26d_op%3Dgetit%26lid%3D1891+rola+czasopis+dzieciecych&hl=pl&gl=pl (dostęp: 7 XII 2012).

²² Czytelnicy dowiadują się m.in. jak zrobić wodną wieżę. Zob. „Anioł Stróż” 11 (2012), s. 16. Mogą także samodzielnie wykonać trzęsienie ziemi z piasku, mąki i wody. Zob. „Anioł Stróż” 12 (2012), s. 16.

²³ Przepisy kulinarne regularnie pojawiają się w „Promyku Jutrzenki” w dziale „Promykowy kuchcik”, a także w „Świecie Misyjnym”. W tym ostatnim jest to „Kuchnia misyjna”, z której czytelnicy dowiadują się, jak przygotować potrawy związane z krajem, któremu poświęcony jest aktualny numer (np. injerę – potrawę etiopską lub wietnamskie sajgonki).

za sprawą „Warsztatu małego misjonarza”²⁴, zachęcającego do wykonania takich zabawek czy rekwizytów, jakie posiadają rówieśnicy z krajów misyjnych, bądź przedmiotów służących animacji misyjnej.

Prasa katolicka dla dzieci niewątpliwie ma wspierać wszechstronny rozwój małych czytelników. Aby zadanie to było w pełni zrealizowane, konieczna jest na jej łamach obecność elementów zabawowych. „Czasopismo ma spełniać w rękach dziecka tę samą rolę, co w rękach dorosłego: ma być źródłem pożytecznej rozrywki, odpoczynku i relaksu [...] Wprowadza radosną atmosferę do życia szkolnego i domowego, zapobiega nudzie i beczynności, która tak często jest »złym doradcą«”²⁵. Analizowane czasopisma w większym lub mniejszym stopniu służą rozrywce, poprzez zawarte w nich krzyżówki, rebusy, zgadywanki itp. Zwykle prawidłowe rozwiązania tychże rozmaitych zagadek umysłowych można nadsyłać do redakcji, co dodatkowo stwarza możliwość udziału w losowaniu nagród. Należy podkreślić różnorodność zadań oraz dostosowanie ich do poziomu czytelników – są to więc zarówno obrazki konturowe do kolorowania (czasem: według wzoru), labirynty, zagadki, krzyżówki (tradycyjne i obrazkowe), ale nie brak również szyfrów, łamigłówek i rebusów. Bezpośrednio rozrywce służą również kąciki z humorem²⁶. Na szczególne podkreślenie zasługują te zabawy umysłowe, których treścią są wydarzenia biblijne, zwyczaje świąteczne bądź inne pojęcia związane z religią. Ich ilość jest zadowalająca, szczególnie w miesięcznikach „Promycek Dobra”²⁷ oraz „Promyk Jutrzenki”²⁸.

²⁴ Zob. „Świat Misyjny” 5 (2012), s. 32; „Świat Misyjny” 6 (2012), s. 32.

²⁵ R. Kot, *Wartości dydaktyczne i wychowawcze...*, w: http://www.awans.net/strony/nauczanie_początkowe/kot/kot1.html.

²⁶ Występują one regularnie w „Świecie Misyjnym”, zaś sporadycznie w „Dominiku” i „Promycku Dobra”.

²⁷ Są tam m.in. testy sprawdzający znajomość zamieszczonej Ewangelii. Zob. „Promycek Dobra” 10 (2012), s. 7; „Promycek Dobra” 10 (2012), s. 7. W płataninie do odnalezienia są słowa: październik, różaniec i lampion. Zob. „Promycek Dobra” 10 (2012), s. 21. Z obchodami świąt wiąże się z kolei rymowane zagadki z hasłem: Mikołaj, kołędy; łączenie bombek z wyrazami tak, by utworzyły fragment kołędy, kolorowanie według kodu, krzyżówka świąteczna, której hasła pomocnicze związane są ze świątecznymi zwyczajami. Zob. „Promycek Dobra” 12 (2012), s. 15, 21, 24, 25. Niestety, w przypadku jednego szyfru błędnie oznaczono znaki z alfabetu Braille’a odpowiadające literom, przez co czytelnicy będą mieli trudności w rozwiązaniu pierwszego słowa w zdaniu: *Święty Mikołaj nocą wędruje*. Zob. tamże, s. 21.

²⁸ W każdym numerze miesięcznika jest m.in. konkurs biblijny, którego rozwiązania należy szukać we wskazanym rozdziale określonej księgi Biblii. Pojawiają się również: labirynt, którego rozwiązania sprawdzają znajomość Biblii; szyfr zawierający wyznanie św. Piotra spod Cezarei Filipowej – zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012), s. 25, 27; wykreślanka z hasłem „konfesjonal”, rozsypanka zawierająca 30 słów określających postaci i wydarzenia przedstawione w 17 i 18 rozdziale Pierwszej Księgi Królewskiej, diagram zawierający fragmenty przypowieści o pannach roztropnych i nierozsądnych – zob. „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 23, 25, 26; zaszyfrowana wiadomość, jaką Józef otrzymał od Boga we śnie czy diagram, do którego należy wpisać brakujące słowa z kołęd – zob. „Promyk Jutrzenki” 12 (2012), s. 27, 28. Ponadto wszystkie krzyżówki zawarte w czasopiśmie w zdecydowanej większości zawierają hasła pomocnicze związane z Biblią lub rokiem liturgicznym.

Wielkim bogactwem religijnych czasopism dla dzieci jest obecność różnorodnych utworów literackich. Są to zarówno wiersze, jak i opowiadania czy legendy. Język utworów literackich nie tylko pełni funkcję artystyczną, ale także jest nośnikiem treści i wartości. Dotyczy to również języka literatury dziecięcej, której przypisywane są dodatkowe funkcje, wynikające z jej dostosowania do możliwości czytelnika. Zastosowanie dziecięcych utworów literackich może pełnić wspomagającą rolę w szeroko pojmowanej katechezie adresowanej do najmłodszych. Warto więc wykorzystywać w przekazie wiary poszczególne gatunki i formy literackie, czego redaktorzy czasopism dziecięcych najwyraźniej są świadomi. Zazwyczaj są to teksty reprezentujące wysoki poziom artystyczny, a ich autorami są poeci i pisarze uznawani za czołowych współczesnych przedstawicieli tego typu piśmiennictwa²⁹. Zdarza się również, iż autorami utworów są osoby z zespołu redakcyjnego.

Do twórczości szczególnie popularnej wśród dzieci i lubianej przez małych czytelników należy zaliczyć formę paraliteracką, jaką jest komiks (historyjka obrazkowa). Po tę formę sięgają redakcje większości pism dziecięcych – komiksy są zarówno w „Aniele Stróżu”, „Promyczku Dobra”, „Promyku Jutrzenki” (w dodatku dla najmłodszych), „Świecie Misyjnym”, jak i w „Dominiku” oraz „Oli i Jasiu”. O ile jednak „Anioł Stróż”, „Ola i Jaś” oraz „Dominik” wykorzystują tę formę w celach czysto rozrywkowych, o tyle w pozostałych pismach komiks służy przekazowi wiadomości związanych z wiarą. „Świat Misyjny” za pomocą historyjki obrazkowej, kontynuowanej w kolejnych numerach pisma, przybliży historię sługi Bożej Pauliny Jaricot. Analogiczne jest wykorzystanie komiksu w „Promyczku Dobra” – jego bohaterami są święci i błogosławieni Kościoła, np. św. Małgorzata Maria Alacoque i bł. Juan Diego, pierwszy beatyfikowany Indianin³⁰. Komiks pojawia się także w każdym numerze „Echa Dzieciom”, a jego treść jest zróżnicowana – ogłoszony Rok Wiary, fragment powieści bądź przybliżenie cudu na stepie, jaki miał miejsce w kazachstańskiej miejscowości Oziornoje. Z kolei w „Promyczku Jutrzenki” w formie komiksu przybliżane są wydarzenia z życia Jezusa – powołanie pierwszych uczniów, nauczanie modlitwy, narodzenie³¹. Mimo krytycznych uwag niektórych badaczy odnośnie do przedstawiania treści biblijnych w formie komiksu³² należy pozytywnie ocenić powyższe

²⁹ Chodzi o takich twórców: E. Stadtmüller, B. Kołodziej, br. T. Ruciński. Zob. H. Andrzejczak, *Między ekliwym moralizatorstwem a pobożnym przeżyciem*, w: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*, red. K. Heska-Kwaśniewicz, Katowice 2008, s. 143; też, *By przybliżyć dzieciom Boga za sprawą poetyckiego słowa*, w: tamże, s. 259.

³⁰ Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 12, 13; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 12, 13.

³¹ Odpowiednio komiksy zawarte są w następujących numerach: „Promyk Jutrzenki” 10 (2012), s. 16, 17; „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 16, 17; „Promyk Jutrzenki” 12 (2012), s. 16, 17.

³² Zob. M. Olejniczak, *Sacrum czy profanum, czyli Biblia w komiksie*, w: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, red. J. Papuzińska, G. Leszczyński, Warszawa 2002, s. 216–223. Z lektury artykułu można wynioskować, iż autorka skupiła się na lekturze Biblii w formie komiksu, nie sięgając do tekstu oryginalnego. W przeciwnym wypadku nie uznawałaby za uzasadnione użycie słownictwa potocznego w miejsce języka biblijnego czy pojawienie się rozmowy, której rzekomo nie ma w Biblii odnośnie do dialogu: „– To Piotr! – Piotr? O Rode, jesteś przemęczona i bredzisz” opartego na tekście Dz 12,13-15.

historyjki obrazkowe obecne w czasopismach. Atrakcyjny sposób przekazu nie czyni żadnej szkody treści, zaś łączenie słów z obrazem pozwala oddziaływać na małego czytelnika ze zdwojoną siłą.

Współczesna prasa dziecięca wzbudza zainteresowanie czytelników nie tylko treścią, ale także ciekawymi dodatkami załączanymi do egzemplarzy. Ta praktyka nie jest obca również czasopismom religijnym. Najczęstszym dodatkiem jest płyta zawierająca audycje, piosenki, prezentacje i gry³³. Zdarzają się także innego rodzaju upominki, takie jak elastyczny ołówek czy tekturowa torebka na prezent³⁴. Z punktu widzenia dzieci ciekawym dodatkiem są także różnego rodzaju wkładki oferowane w pismach – plakaty, kalendarze, tekturowe przedmioty do wycięcia i samodzielnego wykonania, jak np. obraz dla Maryi, zachęcający do modlitwy różańcowej, lampion, kalendarz adwentowy czy szopka. W niektórych pismach ów dodatek poniekąd zobowiązuje do regularnego nabywania gazetki, ponieważ kolejne numery zawierają dalsze elementy do wykonania pracy. Oryginalnym dodatkiem są także karty zawierające prawdy katechizmowe dołączane do „Dominika”. Wraz z jednym z numerów czytelnicy otrzymali skoroszyt, do którego mogą wpinać kolejne karty katechizmu (strony są numerowane). Kolejność kart nie jest przypadkowa, lecz zawierają te prawdy wiary bądź modlitwy, którym poświęcony był dany numer pisma.

Wysoki poziom religijnych czasopism dziecięcych sprawia, iż można odnieść do nich pozytywne opinie wygłaszane na temat prasy dziecięcej w ogólności. Czasopisma te stanowią więc wartościową lekturę –

sprzyjają kształtowaniu prawidłowych i społecznie pożądanych postaw. Budzą chęć pomocy we wzorowym spełnianiu obowiązków domowych i szkolnych (perfekcjonizm), wskazują na rolę własnej aktywności, jako wartości niezbędnej w życiu, uczą szacunku dla każdej dobrze zorganizowanej i wykonanej pracy, sprawiania radości innym; stanowią samoistną zachętę do samokształcenia, utrwalają technikę czytania, tworzą zręby kultury czytelniczej i literackiej, pozwalają na identyfikację z ulubionymi bohaterami, uwrażliwiają na piękno mowy ojczystej, tradycji, symboliki narodowej (hymn, godło, flaga), obyczaju³⁵.

Mówiąc o pozytywnych aspektach czytelnictwa prasy dziecięcej, wskazuje się na jego wpływ na zdrowie – szczególnie psychiczne: czasopisma rozwijają myślenie pojęciowe, mowę, poprawność pisania, umiejętność koncentracji uwagi, a także wzbogacają wiedzę o życiu społecznym i świecie przyrody. Czasem jest to także

³³ Płyta CD jest nieodłącznym dodatkiem do każdego numeru „Anioła Stróża” – nie zawyża to jednak ceny, która pozostaje przystępna. Z kolei w przypadku „Oli i Jasia” oraz „Dominika” płyty pojawiają się nieregularnie, a kupujący ma możliwość nabycia egzemplarza bez płyty, w niższej cenie. Istnieje także możliwość nabycia samych płyt, w dowolnym momencie – składając zamówienie poprzez stronę internetową.

³⁴ Takie upominki otrzymali w ostatnim kwartale roku 2012 czytelnicy „Promyczka Dobra”.

³⁵ D. Żebrowska, *Wychowawcza rola prasy...*, w: http://www.eid.edu.pl/archiwum/1997,95/wrzesien,131/wychowawcza_rola_prasy_dzieciecej,620.html.

wpływ na zdrowie fizyczne, jeśli postaci prezentowane na łamach prasy, bohaterowie bądź wybrane artykuły zachęcają do zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej, czy też inspirują zabawy dziecięce³⁶.

Media „papierowe” oddziałują poprzez słowo drukowane, przez co wpisują się w krąg kultury słowa, przeciwstawianej kulturze obrazu. Swoista wyższość czasopism tradycyjnych nad elektronicznymi wyraża się w tym, iż umożliwiają większą selektywność w doborze treści niż pozostałe media. Warto jednak podkreślić, iż wszystkie omawiane pisma współistnieją w wirtualnej przestrzeni. Mają swoje strony www, za pośrednictwem których zachęca się do lektury i prenumeraty, a także udostępnia wybrane materiały zamieszczone w wersjach drukowanych pism. Istotnym walorem tychże stron jest możliwość łatwego kontaktu z redakcją i samodzielnego wysłania prac³⁷. W zdecydowanej większości redaktorzy stron internetowych czasopism nie poprzestają na powieleniu treści wydań drukowanych, lecz pobudzają dziecko do aktywności poprzez dodatkowe lektury, kolorowanki on-line, gry i zabawy. Atrakcyjność stron internetowych czasopism katolickich dowodzi, iż ich autorzy odpowiedzialnie potraktowali wszelkie wezwania ze strony Kościoła do wykorzystywania cyberprzestrzeni do głoszenia Ewangelii. Kierując zaś swą ofertę do najmłodszych, wykazali pełen profesjonalizm i uwzględnili wszelkie przesłanki warunkujące skuteczne dotarcie do odbiorców.

Choć czasopisma religijne dla dzieci w swych założeniach nie nawiązują bezpośrednio do celów katechetycznych i zadań wynikających z programu nauki religii, to trudno nie dostrzec zbieżności podawanych w nich treści z tym, co przekazywane jest w ramach szeroko pojmowanej katechezy. Dokumenty katechetyczne wskazują na sześć zadań katechezy wynikających z *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*. Należą do nich: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formacja moralna, nauczanie modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego oraz wprowadzenie do misji³⁸. Jak potwierdza analiza wybranych tytułów katolickich dla dzieci, w każdym z nich – choć w różnym stopniu – realizowane są powyższe zadania.

W największym stopniu czasopisma religijne realizują szczególnie pilne zadanie współczesnej katechezy polskiej, jakim jest rozwijanie poznania wiary³⁹. Najczęściej czynią to, zapoznając czytelników z orędiem chrześcijańskim – zarówno dosłownie przytaczając wybrane fragmenty Biblii, jak i prezentując je w formie opowieści biblijnych. Kryterium wyboru tekstów bywają niedzielne czytania – tak

³⁶ Zob. J. Truskolaska, *Wychować miłośnika książki czyli czytelnictwo i okolice*, Tychy 2007, s. 34.

³⁷ Jest to ważna kwestia dla młodszych dzieci, które zazwyczaj dobrze opanowały umiejętność obsługi komputera, zaś niekoniecznie mogą same wychodzić z domu czy potrafią korzystać z tradycyjnych usług pocztowych. Wysyłanie prac konkursowych e-mailem daje możliwość udziału większej liczbie uczestników.

³⁸ Zob. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (DOK), Rzym 1997 (wyd. polskie Poznań 2008), nr 85, 86.

³⁹ Zob. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (PDK), Kraków 2002, nr 24.

jest w przypadku miesięcznika „Anioł Stróż” oraz tygodników „Dominik” i „Ola i Jaś”. Jest to dobra koncepcja, bowiem dzieci utrwalają zasłyszany podczas Mszy świętej tekst, wzbogacony o interpretację dostosowaną do wieku i możliwości. Należy podkreślić również bogactwo tekstów biblijnych w miesięczniku „Promyk Jutrzenki” – choć nie są one tak ściśle skorelowane z układem czytań mszalnych. Umieszczone są w różnych działach i w różnej formie – cytatu, historyjki obrazkowej, krzyżówki czy innego zadania logicznego, oswajając niejako z tekstem natchnionym i poszerzając jego znajomość. Poza fragmentami biblijnymi rozwijaniu poznania wiary służą również liczne opowiadania skoncentrowane wokół nauki Chrystusa bądź egzemplifikujące życie wiarą. W nieco mniejszym stopniu zdarzają się fragmenty nauczania papieskiego⁴⁰.

Dla życia wiarą istotne jest „takie przyswojenie sobie treści religijnych, aby one mogły posiadać zdolność interpretowania życia ludzkiego według głębokości myśli Chrystusa” (PDK 24). Czasopisma mogą ułatwić to dzieciom, wskazując właściwe rozumienie prawd wiary i ukazując możliwość postępowania według nich na co dzień. Na podkreślenie zasługuje w tym względzie tygodnik „Dominik”, który faktycznie wspiera dzieci przygotowujące się do I Komunii w pojmowaniu wszelkich treści, które dziecko winno przyswoić, zanim zacznie w pełni uczestniczyć w Eucharystii. Każdy z poruszanych tematów jest trojako omawiany – najpierw w dziale „Pierwszokomunijna poczta”, stanowiącym rodzaj miniwykładu. Następnie dalsze wyjaśnienia poczynione są w ramach „Drogowskazów”, czyli opowiadania przybliżającego daną kwestię religijną w konkretnej sytuacji egzystencjalnej dziecka, zaś pozostałe wątpliwości odnośnie do danego przykazania, prawdy czy sakramentu rozwiane są w „Kąciku pytań drugoklasisty”. W ten sposób zachowano zarówno nowe, istotne dla formacji treści, jak i doświadczenie dzieci, dbając tym samym o właściwe „zależności pomiędzy działaniami o charakterze inicjacyjno-wychowawczym oraz domaganiem się przyswojenia sobie przez dziecko określonej wiedzy religijnej”⁴¹. „Dominik” nie jest jedynym pismem dla dzieci posiadającym wprost wymiar katechetyczny. W miesięczniku „Promyczek Dobra” pełni tę rolę dział „Katecheza siostry Katarzyny”, w którym s. Katarzyna Król BDNP przybliży czytelnikom określone zagadnienie związane z aktualnym wydarzeniem, okresem liturgicznym czy nabożeństwem. Z kolei tygodnik „Ola i Jaś” zawiera dział „Katecheza”, wzbogacający wiedzę najmłodszych o różnorodne zagadnienia, np. postawy i gesty liturgiczne, jak również wybrane fakty z życia wybitnych ludzi Kościoła⁴². Z kolei „Anioł Stróż” – adekwatnie do tytułu,

⁴⁰ W „Promyku Jutrzenki” jest dział „Mów do nas, Ojciec święty”. W październiku i listopadzie były tam fragmenty przemówienia papieskiego do młodzieży podczas pielgrzymki do Libanu, zaś w numerze grudniowym zamieszczono fragment orędzia „Urbi et Orbi”. Z kolei w każdym numerze „Świata Misyjnego” rozważane są Papieskie Intencje Misyjne, wzbogacone o obrazujące je opowiadania.

⁴¹ *Bóg w przedszkolu i szkole*, red. Z. Marek, Kraków 2000, s. 152.

⁴² W ostatnich miesiącach 2012 roku czytelnicy znajdowali tam wiele szczegółów z życia bł. Jana Pawła II.

wspiera czytelników w poznawaniu świata niewidzialnego, ukazując różnorodność działania aniołów Bożych na rzecz człowieka.

Kolejnym zadaniem katechezy, w którego realizacji mogą być pomocne czasopisma dla dzieci, jest wychowanie liturgiczne. „Konieczna jest katecheza poza liturgią, która by prowadziła do uczestnictwa w liturgii lub przedłużała jej trwanie, która by wychowywała wiernych do czynnego udziału w liturgii, wyjaśniała treść modlitw, znaczenie gestów i znaków, ukazywała sens kontemplacji i milczenia”⁴³. Wszystkie analizowane tytuły służą tym założeniom, choć czynią to w różnym stopniu. Niezależnie od częstotliwości ukazywania się, wspierają także czytelników w przeżywaniu roku kościelnego. Szczególne zasługi mają w tym tygodniki – na ich łamach pojawia się najwięcej aktualnych informacji odnośnie do przeżywanych świąt i uroczystości czy okresów liturgicznych. Redaktorzy nie poprzestają jedynie na podaniu ich dat, lecz w ciekawy sposób ukazują sens i znaczenie, np. poprzez opowiadania, czytanki obrazkowe, a także dodatki do czasopism⁴⁴. Poza obszerniejszymi informacjami na temat obchodów liturgicznych są także przypomniane wybrane postaci świętych i błogosławionych, których wspomnienia następują w najbliższym czasie⁴⁵.

Ze względu na przygotowanie do przyjęcia sakramentów pokuty i pojednania oraz Eucharystii, wychowanie liturgiczne akcentuje się w tygodniku „Dominik”. Czytelnicy w przystępny sposób otrzymują omówienie wszystkich siedmiu widzialnych znaków niewidzialnej łaski Boga – nie tylko w formie podającej. Jako dominujące tematy kolejnych wydań sakramenty święte są omawiane od numeru 12/2012 w trzech działach: „Pierwszokomunijna poczta”, „Drogowskazy” oraz „Kącik pytań drugoklasisty”. Takie ujęcie umożliwia zapoznanie czytelników z podstawową wiedzą na temat sakramentów, ukazanie i wyjaśnienie obrzędów, a także wyjaśnienie znaczenia chrztu, bierzmowania, Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych, kapłaństwa i małżeństwa. Sakramenty święte i ich obrzędy nie są jedynym liturgicznym odniesieniem w tygodniku. Zawarto w nim bowiem także objaśnienia dotyczące okresów i kolorów szat liturgicznych.

Nie tylko jednak tygodniki służą wychowaniu liturgicznemu, a co za tym idzie – pełniejszemu wychowaniu w wierze. Rok liturgiczny i jego obchody jest również przybliżany na łamach „Anioła Stróża”, „Promyczka Dobra” i „Promyka Jutrzenki”. W tym ostatnim poza treściami związanymi z pałdziernikiem jako miesiącem

⁴³ P. Tomasiak, *Katechetyka fundamentalna*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 308.

⁴⁴ W tygodniku „Ola i Jaś” opowiadania wspierają m.in. przekaz o Chrystusie Królu, Adwencie i Roratach, zaś czytanka obrazkowa zawiera wiadomości o wigilijnym stole. Zob. „Ola i Jaś” 41 (2012); 42 (2012); 45 (2012). Ciekawą propozycją jest wkładka z numeru 42 (2012) – tekturowy kalendarz adwentowy, służący czytelnikom do zaznaczania obecności na Roratach bądź modlitwy w Adwencie. Z kolei wkładka w „Promyku Jutrzenki” analogicznie służy do zaznaczania obecności na nabożeństwie różańcowym. Zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012).

⁴⁵ Tego typu przypomnienie znajduje się w każdym numerze „Dominika”.

modlitwy różańcowej warto podkreślić „Słownik liturgiczny”, przypominający obietnice Jezusa związane z praktykowaniem pierwszych piątków miesiąca⁴⁶. W większości pism nie przeoczono istotnego wydarzenia, jakim było rozpoczęcie Roku Wiary. W przystępny sposób wskazano przy tym czytelnikom zamiysł papieża Benedykta XVI odnośnie do upamiętnienia 50. rocznicy rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II⁴⁷. Ponadto „Świat Misyjny” oraz „Echo Dzieciom” – zgodnie ze swym zasadniczym profilem – akcentują Niedzielę Misyjną oraz możliwości włączenia się w jej obchody.

Obok rozwijania poznania wiary oraz wychowania liturgicznego, do istotnych zadań katechezy należy również formacja moralna. U jej podstaw znajduje się rozwijanie ludzkich wartości, ostatecznie prowadzące do przekazania i ukształtowania w wychowankach postawy Jezusa (zob. PDK 26). Dziecięce czasopisma religijne wspierają czytelników zarówno w wymiarze poznawczym, jak i kształtując w dzieciach pożądane zachowania. W odniesieniu do najmłodszych często wykorzystuje się w tym celu rozmaite utwory literackie – opowiadania, komiksy bądź wiersze⁴⁸. Bohaterami utworów najczęściej są rówieśnicy czytelników, sporadycznie redakcje sięgają po bohaterów subdziecięcych, reprezentowanych przez zwierzę, roślinę, upersonifikowany przedmiot, zjawisko lub zabawkę bądź fantastyczną istotę⁴⁹ (np. w komiksach z „Oli i Jasia”). W obu przypadkach przesłanie tekstu jest czytelne i dotyczy właściwych zachowań i postaw – piętnowane są egoizm, niezgoda, zaś zgodne współdziałanie, pomoc innym i dobre uczynki przynoszą wszystkim radość. Radość tę przynoszą także tytułowe dobre owoce z wiersza Zofii Jasnoty, proponowanego w dodatku dla najmłodszych w „Promyku Jutrzenki”. W czterech pierwszych zwrotkach autorka rysuje „cztery małe portreciki, raz jest chłopiec, raz dziewczynka⁵⁰”. Wierszowana prezentacja bohaterów nie budzi większych zastrzeżeń, natomiast nadmierna koncentracja na przetransponowaniu orędzia ewangelicznego oraz nadaniu mu wierszowanej formy sprawiły, iż w konsekwencji przesłanie utworu jest mniej czytelne, zaś sam wiersz pozbawione większych wartości artystycznych⁵¹. Tymczasem, jak upominał Jan Brzechwa,

⁴⁶ Zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012), s. 4.

⁴⁷ W ciekawy sposób uczyniono to w „Echu Dzieciom” – wykorzystując formę komiksu, ukazano czytelnikom, czym był Sobór Watykański II i jakie było jego znaczenie dla Kościoła. Zob. „Echo Dzieciom” 10 (2012), s. 4.

⁴⁸ Opowiadania najczęściej pojawiają się w tygodniku „Ola i Jaś” i ukazują czytelnikom właściwe postawy, wiążąc je z przeżywanym okresem liturgicznym bądź niedzielną Ewangelią – zbiórką funduszy dla Afryki jako odpowiedź na Jezusową naukę o wdowim groszu; pogodzenie się rodzeństwa czy odwiedziny chorego jako wyraz poprawy zachowania w Adwencie. Zob. „Ola i Jaś” 43 (2012), s. 2, 3; „Ola i Jaś” 44 (2012), s. 2, 3; „Ola i Jaś” 39 (2012), s. 3.

⁴⁹ Zob. Z. Adamczykowa, *Literatura „czwarta” – w kręgu zagadnień teoretycznych*, w: *Literatura dla dzieci i młodzieży...*, s. 33.

⁵⁰ „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 15.

⁵¹ „Nie zbierają figi z ciernia./ czy winogron z krzaków jeżyn./ bo od ziarna ukrytego w głębi serca czyn zależy./ Tak Pan Jezus opowiadał/ zgromadzonym wokół Niego./ To owoce pokazują./ co jest warte każde drzewo” (tamże).

„literatura dla dzieci może być, rzecz prosta, pouczająca, ale idee wychowawcze w utworach należy podawać w iskrzącej się, wesołej i lekkiej formie, aby dziecko tego nie dostrzegało, w przeciwnym bowiem wypadku rozsądna myśl autora staje się odpychająca”⁵².

Nie tylko utwory literackie stanowią pomoc w formacji moralnej czytelników czasopism religijnych. Ciekawą propozycją wspierającą dzieci w pracy nad sobą jest miesięczna karta miłości, zamieszczana w „Promyku Jutrzenki”⁵³. Każdego dnia, np. podczas wieczornego rachunku sumienia, czytelnicy w dowolny sposób zaznaczają w tabelce swój udział we Mszy św., przyjęcie Eucharystii, adorację Najświętszego Sakramentu, modlitwę, ofiarę, wstrzemięźliwość i skromność. Cztery ostatnie pozycje z tabeli stanowią zadania wypełniane w codziennym życiu przez członków Dziecięcej Krucjaty Niepokalanej, do udziału w której redaktorzy zachęcają w każdym numerze. Jeszcze w inny sposób włączają się w formację moralną czytelników autorzy „Anioła Stróża”. W każdym numerze zamieszczają pytania do rachunku sumienia⁵⁴, podsumowując niejako zagadnienia podejmowane w aktualnym wydaniu.

Szczególne ukierunkowanie na wychowanie moralne wykazuje „Dominik”, co jest zrozumiałe z racji przygotowań czytelników do przyjęcia sakramentu pokuty i pojednania. W sposób nie przekraczający możliwości dzieci w kolejnych numerach objaśniono poszczególne przykazania Dekalogu. Poza sensem każdego z Bożych nakazów i zakazów przybliżone zostały te wykroczenia wobec przykazań, na które najbardziej narażeni są czytelnicy⁵⁵. W tym samym tygodniku w numerach adwentowych pojawia się ciekawa propozycja wspomaganie dzieci w przygotowaniu na przyjście Jezusa. Na dole każdej strony zapisane jest postanowienie adwentowe. Pewnym brakiem konsekwencji jest rezygnacja z postanowień w numerze datowanym na IV niedzielę Adwentu. Wprawdzie tuż po niej następowała Wigilia Bożego Narodzenia, bardziej właściwe byłoby jednak uwzględnienie całego okresu liturgicznego (np. podając mniej postanowień niż w numerach poprzednich).

Wezwania do konkretnych postaw moralnych pojawiają się również w czasopismach misyjnych. W „Świecie Misyjnym” wyrażają się one w przypominaniu czytelnikowi „I Ty możesz pomóc”. Z kolei „Echo Dzieciom” w różnorodny sposób prezentuje wzorce właściwych zachowań – świadectwo małych misjonarzy i ich

⁵² *O poezji*, w: *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1970*, t. 2, red. S. Frycie, Warszawa 1982, s. 353 [przedruk z: „Twórczość” 4 (1955)].

⁵³ Zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012), s. 11; „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 11; „Promyk Jutrzenki” 12 (2012), s. 11.

⁵⁴ Zob. „Anioł Stróż” 10 (2012), s. 17; „Anioł Stróż” 11 (2012), s. 17; „Anioł Stróż” 12 (2012), s. 17.

⁵⁵ Redaktorzy wyjaśniają m.in. czy długie granie na komputerze czyni z niego „bożka”, czy zabranie lub nie oddanie złotówki koleżce to grzech, a także pomagają właściwie zrozumieć, czym jest oszczerstwo, obmowa i plotka. Zob. „Dominik” 5 (2012), s. 9; „Dominik” 10 (2012), s. 9; „Dominik” 11 (2012), s. 9.

akcje, przypomnienie cech misjonarza⁵⁶, jak również przedstawia postaci negatywne, skłaniając czytelników do refleksji nad własną hierarchią wartości. To ostatnie ma miejsce w komiksie „Tambi”, gdzie tytułowy bohater został sprzedany przez własnego brata handlarzom niewolników.

Właściwie realizowane wychowanie w wierze domaga się odpowiedzi ze strony człowieka – będzie ona rodzajem informacji zwrotnej, potwierdzenia, iż przekazywane treści nie tylko zapadły w pamięci wychowanka, lecz także w sposób znaczący wpłynęły na jego relację z Bogiem. Z odpowiedzią człowieka na Boże zaproszenie wiąże się kolejne zadanie katechezy, jakim jest nauczanie modlitwy. Również pod tym względem czasopisma religijne służą dzieciom. Już w swej graficznej szacie periodyki odwołują się do modlitwy, zawierając ilustracje bądź zdjęcia modlących się dzieci⁵⁷. Redaktorzy zatroszczyli się również o wspieranie najmłodszych czytelników w systematycznej modlitwie, wykorzystując dziecięcą potrzebę aktywności. Dzieci w październikowym numerze „Promyka Jutrzenki” oraz jednym z grudniowych numerów „Oli i Jasia” otrzymały kartonowe wkładki do wycinania i przyklejania kwiatów lub gwiazdek za każdą modlitwę czy udział w nabożeństwie⁵⁸. Odnośnie do Różańca, poza fotografiami i zachętami do jego praktyki, warto zwrócić uwagę na wiersz Tadeusza Rucińskiego *Mój różaniec*. Choć w budowie utworu można wskazać pewne uchybienia, to nie przeszkadzają one w uchwyceniu zasadniczego przesłania wiersza⁵⁹. Wszelkie walory twórczości br. Tadeusza Rucińskiego w jeszcze większym stopniu są obecne w miesięczniku „Anioł Stróż”, w którym czytelnicy (w każdym numerze) odnajdują teksty przybliżające przesłanie niedzielnych Ewangelii.

Październikowa katecheza s. Katarzyny w „Promyczku Dobra” w całości poświęcona jest sztuce rozmawiania, w istocie więc dotyczy modlitwy. Podobnie jak w jednostce katechetycznej istotnym ogniwem jest modlitewne zwracanie się uczestników do Boga, tak i w tej katechezie nie brakuje działu „Moja modlitwa”. Zdecydowano się w nim na rymowaną formę wezwań i prośb zanoszonych do Boga⁶⁰. Wydaje się jednak, iż czasem koncentracja na odszukaniu rymu jest tak silna, iż treść jest jej niejako podporządkowana. Nie zawsze przy tym daje się pogodzić z przystępnym językiem, zrozumiałym dla dzieci, a co więcej – takim, którym dzieci faktycznie się posługują. Tymczasem w modlitwie istotne jest, by dziecko wyrażało w niej swe prawdziwe myśli, pragnienia i potrzeby tak, jak potra-

⁵⁶ Zob. „Echo Dzieciom” 10 (2012), s. 6, 7; „Echo Dzieciom” 11 (2012), s. 7. Komiks o Tambim powstał na podstawie książki „Tambi. Rozszyfrowana pieczęć”.

⁵⁷ Taki rysunek znajduje się m.in. w każdym numerze „Oli i Jasia”. Z kolei na okładce październikowego „Promyczka Dobra” dziewczynka modli się na różańcu.

⁵⁸ Zob. „Promyk Jutrzenki” 10 (2012); „Ola i Jaś” 42 (2012). Zachęta do modlitwy różańcowej w „Promyku Jutrzenki” nie ogranicza się do października, bowiem w każdym miesiącu we wspomnianej już „Miesięcznej karcie miłości”, uczniowie odhaczają każdego dnia odmówioną modlitwę – dziesiątkę Różańca.

⁵⁹ Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 3.

⁶⁰ Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 5; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 5.

fi. Zwroty „Dobry Boże/ W Trójcy Osób zjednoczony/ bądź na wieki uwielbiony” czy „Niepokalana [...] uproś nam grzesznym dar żywej wiary” zdecydowanie nie przynależą do słownictwa dziecięcego i dziecięcych oczekiwań względem Boga i Jego świętych. Tym samym trudno oczekiwać, by czytelnik powiedział o tekście „moja modlitwa”, jak życzą sobie tego redaktorzy.

O tym, iż trudny język teologiczny jest do pogodzenia z dziecięcym postrzeganiem rzeczywistości – w tym również rzeczywistości religijnej – świadczy dział poświęcony papieskim intencjom misyjnym w „Świecie Misyjnym”. Choć same intencje nie są formułowane z myślą o dzieciach jako zasadniczych odbiorcach, to redaktorzy, prezentując je, wzbogacili każdą intencję o krótkie opowiadanie, w którym wychodzą od sytuacji znanej dzieciom, takiej jak światło zniczy i luna nad cmentarzem w święte dni listopadowe czy awaria elektryczności. Dopiero po odniesieniu się do doświadczeń czytelników, wskazują na pewną analogię tychże sytuacji do życia wiary⁶¹. Z kolei „Echo Dzieciom” rezygnuje z przytaczania samej intencji papieskiej tam, gdzie jej zrozumienie byłoby trudnością, i przekazuje ją prostym językiem⁶². Ponieważ modlitwa jest jednym z istotnych sposobów wspierania misjonarzy oraz troski o tych, którzy jeszcze nie poznali Chrystusa, w czasopismach misyjnych jest wiele zachęt do rozmowy z Bogiem, która byłaby wyrazem troski o rówieśników z całego świata i tych, którzy niosą im Ewangelię.

Istotną rolę w uczeniu dzieci zwracania się do Ojca w niebie ma także „Dominik” – szczególnie za sprawą cotygodniowej wkładki z katechizmem, zawierającej wszystkie modlitwy, które powinien znać drugoklasista przystępujący do Pierwszej Komunii św. Z kolei w miesięczniku „Anioł Stróż”, zgodnie z założeniem wynikającym z tytułu, systematycznie pogłębia się umiejętność czytelników zwracania się do stworzonych przez Boga istot niewidzialnych, z woli Bożej służącej troską człowiekowi.

Zgodnie ze wskazaniem dokumentów katechetycznych, „w katechezie nie może zabraknąć wychowania do życia wspólnotowego” (PDK 28). W realizację tego zadania również wpisują się czasopisma religijne. Na szczególnie podkreślenie zasługują licznie prezentowane w większości tytułów sylwetki członków Kościoła uwielbionego oraz innych świadków wiary. Stanowią oni cenne wzory postępowania i drogowaskazy w ziemskim pielgrzymowaniu do ojczyzny niebieskiej⁶³. O możliwości dokonania wielkich rzeczy w oczach Boga nawet wówczas,

⁶¹ Zob. „Świat Misyjny” 5 (2012), s. 22, 23; „Świat Misyjny” 6 (2012), s. 22, 23.

⁶² Np. „modlimy się, aby Kościół był jak światło wskazujące bezpieczną drogę do wszystkich narodów” („Echo Dzieciom” 11 (2012), s. 6); „modlimy się, aby cały świat poznał Jezusa” („Echo Dzieciom” 12 (2012), s. 6).

⁶³ W ostatnim kwartale 2012 roku w sposób szczególny przybliżane są następujące postaci: w „Promyku Jutrzenki” – Bernadetta de Soubirous, Łucja Dos Santos, św. Franciszek; w „Aniele Stróżu” – Jadwiga, Wincenty Ferreriusz i Matylda, w „Promyczku Dobra” – Juan Diego, Małgorzata Maria Alacoque; w „Świecie Misyjnym” – Paulina Jaricot, Silvio Dissegna, Marcel Nguynz Tan Van, zaś w „Echu Dzieciom” – o. Marian Żelazek. Najwięcej postaci prezentowanych jest w „Dominiku” – Maria Teresa Ledóchowska, pastuszkowie z Fatimy, Józef Kalasancjusz, Grzegorz Wielki, Józef Moscat, Franciszek Ksawery, św. Andrzej, Katarzyna Labouré, Barbara, Albert Chmielowski, Bernadetta, Szymon z Lipnicy.

gdy ma się zaledwie kilka lat, przypominają czytelnikom redaktorzy „Oli i Jasia” w krótkim opowiadaniu Zofii Szymanek *I ty możesz zostać świętym*⁶⁴.

Jak podkreślają dokumenty katechetyczne, wychowanie do życia wspólnotowego odnosi się przede wszystkim do uczestnictwa w życiu Kościoła, lecz dotyczyć ma także innych wspólnot (zob. PDK 28). Pełna formacja religijna uwzględnia również inne społeczności – szczególnie te, w których żyje katechizowany. Przede wszystkim więc dla dziecka będzie to jego podstawowa wspólnota, w której przychodzi na świat, czyli rodzina. Najwyraźniej świadomi tego są redaktorzy czasopism dziecięcych, bowiem na łamach prasy religijnej dla najmłodszych znajdują się stosunkowo liczne odniesienia to życia w rodzinie. Rolę i znaczenie tejszej wspólnoty przybliżyła się dzieciom na różne sposoby – z wiersza Zofii Szymanek czytelnicy dowiadują się, iż rodzina to tytułowy „największy skarb”. Z kolei na podstawie czytanki obrazkowej dzieci utrwalały w pamięci obraz rodziny jako społeczności, w której radośnie przeżywane są ważne wydarzenia z życia poszczególnych jej członków, jak choćby urodziny dziecka⁶⁵. W perspektywie chrześcijańskiej rodzina to nie tylko pierwsza i podstawowa wspólnota spokrewnionych ze sobą osób, ale także rodzina dzieci Bożych. To zaś zobowiązuje do konkretnego sposobu życia, np. udziału w niedzielnej Mszy św. Podobnie jak zamieszczone teksty, tak i zaproponowane ilustracje mogą wspierać kształtowanie właściwego obrazu rodziny i jej zadań. Szczególnie jeśli ilustracja pobudza czytelnika do aktywności, jak ma to miejsce w przypadku kolorowanki z „Promyczka Dobra”⁶⁶.

Rodzina ukazana jest także jako wspólnota przygotowująca się do świętowania zbawczych wydarzeń z życia Jezusa i obchodząca je. Warto podkreślić, iż opowiadania wspomagające ten przekaz dostosowano do możliwości odbiorców i pisano z perspektywy dziecka⁶⁷. Dzięki temu są to utwory atrakcyjne dla dzieci i mają duże szanse oddziaływania. Przybliżanie zwyczajów świątecznych za pośrednictwem czasopism oraz przykłady przygotowania do przeżywania roku liturgicznego odgrywają współcześnie istotną rolę w wychowaniu w wierze. Dzisiejsze rodziny w zróżnicowany sposób pielęgnują tradycje religijne związane ze świętami chrześcijańskimi. Dla niektórych dzieci więc opis zwyczajów świątecznych znaleziony

⁶⁴ Zob. „Ola i Jaś” 46 (2012), s. 12, 13.

⁶⁵ Zarówno wiersz, jak i czytanka znajdują się w ostatnim listopadowym numerze pisma dla najmłodszych. Zob. „Ola i Jaś” 41 (2012), s. 4, 5.

⁶⁶ Zob. „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 9. Ilustracja przedstawiająca rodzinę na tle kościoła skorelowana jest z opowiadaniem Z. Śliwowej, przypominającym o obowiązku przestrzegania trzeciego przykazania Bożego.

⁶⁷ „...nikt nie wspomniał o kłótniach między Frankiem i Marysią. To się Frankowi bardzo podobało, bo już też nie chciał o tym myśleć”; „...postanowił, że przeprosi siostrę, a na pierwszym zdjęciu, które zrobi, będzie ona” („Promyk Jutrzenki” 12 (2012), s. 8, 9). Choć ze względu na dziecięcą potrzebę identyfikacji z bohaterem dobrze jest, gdy ów bohater to postać nienaganna, stanowiąca wzór postępowania, to swą wartość mają też utwory prezentujące bohatera nieco mniej pozytywnego. Szczególnie w przypadku, gdy w toku opowiadania, wskutek pogłębionej refleksji nad własnym postępowaniem, postanawia się zmienić.

w czasopiśmie diametralnie różni się od świąt, jakie znają z własnych domów. Tym bardziej więc należy pozytywnie ocenić zamysł redaktorów, polegający na zaprezentowaniu, jak powinna wyglądać wieczerza wigilijna w domach⁶⁸. Równie pozytywnie należy odnieść się do ukazywania dzieciom zwyczajów świątecznych w dawnej Polsce⁶⁹, jak również idei kołędników⁷⁰. W przypadku tych ostatnich na szczególną uwagę zasługują kołędnicy misyjni, łączący dawną tradycję kołędowania z działaniem na rzecz misji.

Mówiąc o wychowaniu do życia wspólnotowego, nie sposób pominąć wspólnoty narodowej. Większość czasopism uwzględnia ten jakże istotny wymiar formacji. Już najmłodszy czytelnicy przypominają sobie podstawowe wiadomości związane z ojczyzną, godłem, flagą i hymnem narodowym, jak również szczególną Opiekunką kraju – Matką Bożą Częstochowską⁷¹. Zamieszczona informacja o Świącie Niepodległości służy dalszej refleksji nad tym, co najbardziej podoba się w kraju ojczystym i przeciwnie. Pomocą w tejsze refleksji jest opowiadanie *Z życia Oli i Jasia*. W tygodniku „Dominik” dla nieco starszych dzieci, dzień 11 listopada ukazany jest z mocniejszym zaakcentowaniem perspektywy historycznej – konkretnych dat, państw i osoby Józefa Piłsudskiego. Z kolei „Anioł Stróż” uświadamia czytelnikom, iż pamięć o tych, którzy oddali swe życie w obronie kraju, wpisuje się w „Sprawności do świętości”⁷². Na szczególną uwagę zasługuje bogactwo treści historycznych w miesięczniku „Promyczek Dobra”. W październikowym numerze redaktorzy w przystępny sposób przedstawiają trudne czasy komunizmu i walki z Bogiem w Polsce, zaś numer grudniowy zawiera quiz historyczny, sprawdzający wiedzę o dziejach Polski i Kościoła w naszym kraju⁷³. Pytania dotyczą m.in. władcy, za którego panowania Polska przyjęła chrzest, króla, który uznał Maryję Królową Polski, oraz kalendarium wydarzeń z życia Jana Pawła II.

Oddziaływanie wychowawcze podejmowane w ramach szeroko rozumianej katechezy – także tej realizowanej za pośrednictwem czasopism religijnych, nie może pomijać innych wspólnot, do jakich należą dzieci. Niewątpliwie należy wymienić tu społeczność szkolną bądź przedszkolną, jak i grupę rówieśniczą. Uwzględnia się je zazwyczaj w opowiadaniach stanowiących tło dla omawianego zagadnienia bądź punkt wyjścia dla zrozumienia nauki Jezusa. Opowiadania, których bohaterami są dzieci i ich rówieśnicy oraz bliscy, szczególnie często pojawiają się w miesięczniku „Anioł Stróż”. Ich tematykę dostosowano do niedzielnych Ewangelii. Dodatkowym walorem są pytania zamieszczone przed opowiadaniem i po nim – ukierunkowują one czytelników na odnalezienie sensu utworu, a tym samym przygotowują do

⁶⁸ Zob. „Dominik” 17 (2012), s. 3.

⁶⁹ Zob. „Ola i Jaś” 45 (2012), s. 10, 11.

⁷⁰ Zob. „Dominik” 17 (2012), s. 12, 13; „Świat Misyjni” 6 (2012), s. 5; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 16, 17, 22, 23. W ostatnim tytule zamieszczono krótkie wiersze E. Stadtmüller do wykorzystania dla kołędników.

⁷¹ Zob. „Ola i Jaś” 39 (2012), s. 4, 5.

⁷² Zob. „Anioł Stróż” 11 (2012), s. 18, 19.

⁷³ Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 10, 11; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 10, 11.

przyjęcia prawdy ewangelicznej. Dość często opowiadania występują w tygodniku „Ola i Jaś”, przybliżając historie z życia tytułowych bohaterów. Czasem są to historie, które miały miejsce w przedszkolu. Na szczególną uwagę w związku z wychowaniem do życia wspólnotowego ma rubryka „Savoir-vivre z Aniołem Stróżem”. Dzięki niej czytelnicy poznają podstawowe zasady dobrego wychowania wobec innych. Dodatkowym walorem porad jest ich rymowana forma⁷⁴. Troska o szeroko pojmowaną kulturę osobistą czytelników ma swój sens także z katechetycznego punktu widzenia – kształtując w dzieciach właściwe postawy chrześcijańskie, należy bowiem bazować na wychowaniu ogólnoludzkim.

Ostatnim zadaniem katechezy wynikającym z *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* (zob. nr 86) jest wprowadzenie do misji. Rozumiane jako przygotowanie katechizowanych do wypełniania swej misji chrześcijanina w świecie, obowiązuje na wszystkich etapach katechizacji. Podobnie na wszystkich etapach domaga się realizacji wprowadzenie do misji ad gentes – pomoc w niesieniu Chrystusa tym, którzy Go jeszcze nie znają, może być świadczona na różne sposoby, także przez najmłodszych. Największe zasługi w aspekcie ewangelizacyjnym mają czasopisma misyjne – „Świat Misyjny” oraz „Echo Dzieciom”. Nie tylko zapoznają czytelników z potrzebami, jakie mają ich rówieśnicy w dalekich krajach, ale także – stosownie do wieku i możliwości dzieci – wskazują na możliwości sprostania tym potrzebom. Na szczególne podkreślenie zasługują strony udostępnione małym pomocnikom misjonarzy, na których mogą oni przekazywać świadectwo własnej działalności. Wiele jest również zachęt do modlitwy za misje. Jednakże nie tylko czasopisma z założenia misyjne wypełniają omawiane zadanie katechezy – z jego realizacją bardzo dobrze radzą sobie także inne tytuły. Już najmłodszy czytelnicy zapoznają się na łamach „Oli i Jasia” z ideą włączenia się w pomoc misjom poprzez zbiórkę pieniężną dla Afryki⁷⁵. Z kolei „Dominik” przybliży dzieciom warunki życia ich rówieśników z Peru i Boliwii – zarówno pod względem codziennych obowiązków, takich jak życie szkolne, jak i świątecznych obchodów Bożego Narodzenia. W innych numerach zaprezentowane są postaci szczególne dla misji – bł. Maria Teresa Ledóchowska oraz św. Franciszek Ksawery⁷⁶.

Wymiaru misyjnego nie brakuje również w „Promyczku Dobra”, za sprawą rubryki „Wyprawa misyjna czyli świat pod lupą”⁷⁷. Poza najważniejszymi informacjami dotyczącymi kraju (m.in. Nigerii, Kazachstanu), redaktorzy zachęcają do lektury „Echa Dzieciom” oraz zamieszczają dane kontaktowe do sióstr klawerianek. Ponadto w grudniowym numerze bohaterem komiksu przybliżającego świętych

⁷⁴ „Różni są ludzie, różne są wierzenia, słuchaj ich z kulturą i bez uprzedzenia” („Anioł Stróż” 10 (2012), s. 34); „Kilka szczonek w domu nie wadzi nikomu” („Anioł Stróż” 11 (2012), s. 34); „Sznuj młodszego jak kogoś ważnego” („Anioł Stróż” 12 (2012), s. 33).

⁷⁵ Zob. „Ola i Jaś” 39 (2012), s. 2, 3.

⁷⁶ Zob. *Jeden dzień w peruwiańskiej szkole*, „Dominik” 11 (2012), s. 12, 13; *Boliwijskie Boże Narodzenie*, „Dominik” 16 (2012), s. 12, 13; *Bł. Maria Teresa Ledóchowska*, „Dominik” 5 (2012), s. 8; *Św. Franciszek Ksawery*, „Dominik” 12 (2012), s. 8.

⁷⁷ Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 20; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 20.

i błogosławionych jest Juan Diego – pierwszy beatyfikowany Indianin⁷⁸. Stała rubryka misyjna jest również w miesięczniku „Anioł Stróż”. Redaguje ją s. Urszula, pallotynka, a zamieszczane tam treści w różnorodny sposób przedstawiają sprawy ważne dla tytułowych „Dzieci misji”. Czytelnicy dowiadują się m.in. jak wygląda modlitwa dzieci afrykańskich. Poznają także, jakie znaczenie dla mieszkańców Czarnego Łądu ma chrześcijaństwo – jak nadaje sens wydarzeniom oraz pomaga przezwycięzać lęki wynikające z tradycyjnych wierzeń⁷⁹. Wymiar misyjny w pewnym stopniu posiada również „Promyk Jutrzenki”. Jest nim opowiadanie *Blizna* s. Marty Sojki z Angoli, spisane na podstawie audycji w Radiu Ecclesia. Utwór zawiera liczne treści i może służyć różnorodnym celom – kształtowaniu tolerancji wśród dzieci, ukazaniu trudnych warunków życia mieszkańców krajów misyjnych bądź ukazywaniu wartości poświęcenia na rzecz innych⁸⁰.

Dziecięce czasopisma religijne bardzo dobrze radzą sobie z wypełnianiem zadań stawianych katechezie. Tym samym należy uznać je za cenne narzędzia wspierające wychowanie w wierze dzieci. Warto podkreślić, iż niejednokrotnie mobilizują one rodziców do pracy z dziećmi, potwierdzają zainteresowanie dorosłych rozwojem religijnym najmłodszego pokolenia. Wszelkiego rodzaju prasa trafia do rąk dzieci za pośrednictwem rodziców bądź innych członków rodziny. Analogicznie jest w przypadku pism katolickich – nabywanie ich i udostępnianie dzieciom dowodzi zaangażowania wychowawców chrześcijańskich na rzecz religijnej formacji dziecka. O ile jednak w przypadku kolorowych magazynów świeckich bywa, iż dziecko samo zabiega o nabycie określonego tytułu, zachęczone reklamą w telewizji bądź atrakcyjnym dodatkiem do pisma, o tyle w przypadku czasopism religijnych nieco inny jest kierunek oddziaływań. Zwykle to dorosły jako pierwszy wręcza je dziecku, uznając za wartościowe i sprzyjające rozwojowi duchowemu. Dopiero wskutek tej inicjacji czytelnicznej bywa, iż dziecko niecierpliwie czeka na kolejne egzemplarze czasopisma, jeśli trafi ono w obszar jego zainteresowań.

Szczególnie w przypadku najmłodszych nie wystarczy poprzestać na wręczeniu periodyku, bowiem dziecko nie potrafi jeszcze czytać bądź jest w trakcie opanowywania tej umiejętności. Nieodzowna więc będzie pomoc rodziców, dziadków czy starszego rodzeństwa. Tym samym lektura czasopisma może stać się załącznikiem katechezy rodzinnej – jakże istotnej i niedowartościowanej w praktyce. Jednocześnie regularność ukazywania się czasopism pozwala zakładać, iż przynajmniej w przypadku niektórych dzieci, także i wspólne odczytywanie pisemek na gruncie rodziny będzie systematyczne. Ponadto odpowiedni język, którym posługują się redaktorzy, pomoże rodzicom i dziadkom mówić o Bogu i sprawach wiary adekwatnie do możliwości słuchaczy – bez zbędnego infantylizowania, ale i posługiwania się

⁷⁸ Zob. „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 12, 13.

⁷⁹ W numerach z ostatniego kwartału 2012 r. znajdują się następujące teksty: *O Gastonie, który nie bał się marabu*, „Anioł Stróż” 10 (2012), s. 14; *Emeka i pogrzeb wodza*, „Anioł Stróż” 11 (2012), s. 14; *Tak się modłę!*, „Anioł Stróż” 12 (2012), s. 22.

⁸⁰ Zob. *Blizna*, „Promyk Jutrzenki” 11 (2012), s. 10.

górnolotnymi czy archaicznymi zwrotami. Szczególnie warto podkreślić wsparcie dla rodziców świadczone przez redaktorów tygodnika „Dominik”. W niektórych numerach, poza dodatkiem katechizmowym dla czytelnika, pojawia się dodatek dla rodziców, pomagający właściwie przygotować się rodzinie na wielkie święto, jakim jest przyjęcie Pierwszej Komunii św. przez dziecko.

Bogactwo i różnorodność treści w czasopismach religijnych dla dzieci sprawia, iż z powodzeniem mogą one służyć również szkolnemu nauczaniu religii. Katecheta może wykorzystywać opowiadania i utwory oraz płyty z audycjami i prezentacjami dołączonymi do czasopism. Warto również wykorzystywać materiały z czasopism w przygotowaniu gazetki, referatów np. na temat roku liturgicznego, wybranych świętych. Z kolei listy czytelników zamieszczane w gazetkach mogą posłużyć jako świadectwo wiary dzisiejszych młodych katolików. Wykorzystanie prasy katolickiej może ożywić i uatrakcyjnić lekcję religii pod względem metodycznym – uczniów szkoły podstawowej warto zachęcić do dzielenia się własnymi czasopismami, organizując kącik czytelniczy bądź pracę na lekcji „wędrujące czasopisma” – tak by umożliwić kolegom i koleżankom z klasy zapoznanie się z gazetką. Inną propozycją jest stworzenie projektu własnej gazetki religijnej, inspirowanej istniejącymi czasopismami (bądź powstałej z wycinków przyniesionych gazet, w ramach pracy w grupach). Katecheta może zachęcać uczniów do udziału w konkursach ogłaszanych na łamach prasy religijnej, traktując uczestnictwo w nich jako pracę dodatkową, nagradzaną odpowiednim stopniem (o ile uprzednio uwzględni tego typu aktywność w przedmiotowym systemie oceniania). Zawarte w pismach krzyżówki i rebusy – szczególnie zawierające hasła biblijne i religijne – będą ciekawą formą powtórzeń. Na drugim etapie edukacyjnym wartościowe będzie polecenie w ramach pracy domowej napisania listu do redakcji bądź odpowiedzi na list rówieśnika zamieszczony w czasopiśmie. Widząc zainteresowanie uczniów periodykami religijnymi, warto zaproponować w szkole prowadzenie koła czytelniczego, np. w ramach tzw. godzin karcianych, czyli zajęć wynikających z art. 42, ust. 2, pkt. 2 ustawy Karta Nauczyciela. Sposobów pracy z czasopismami katolickimi w szkole jest wiele – ograniczeniem dla nich będzie jedynie kreatywność katechety.

Prezentowane czasopisma służą także poszerzaniu wiadomości i kształtowaniu umiejętności podejmowanych na innych przedmiotach. Dotyczy to nawet pism przeznaczonych dla najmłodszych, czego przykładem jest tygodnik „Ola i Jaś”. Poza wiadomościami związanymi z Biblią, wiarą i rokiem liturgicznym, znajdują się w nim ćwiczenia skorelowane z edukacją przedszkolną lub wczesnoszkolną – np. poznawanie literek, liczenie, pisanie po śladzie itp. Periodyki te służą również rozwijaniu własnego talentu lub zainteresowań, np. ciekawą propozycją dla dzieci utalentowanych muzycznie i lubiących śpiewać stanowi miesięcznik „Promyczek Dobra”, związany z dziecięcym zespołem Promyczki Dobra z Nowego Sącza. W każdym numerze zaprezentowany jest jeden z utworów wykonywanych przez

zespół – zarówno tekst piosenki, jak i jej zapis nutowy⁸¹. Różnorodność i bogactwo treści z dziecięcych czasopism religijnych mogą być wykorzystywane podczas przygotowywania referatów, gazetek, albumów i prac dodatkowych z innych przedmiotów szkolnych.

Już w 1979 roku Jan Paweł II pisał w adhortacji *Catechesi tradendae* (16 X 1979), iż Kościół ma wiele okazji do zajmowania się zagadnieniem środków społecznej informacji w katechezie (zob. nr 16). W dzisiejszej rzeczywistości okazji tych jest znacznie więcej, podobnie jak i więcej jest wyzwań dla wychowania w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych. Na ile jest to możliwe, należy z pełną odpowiedzialnością korzystać z wszelkich sposobów zbliżenia orędzia do życia dzisiejszych katechizowanych. Trzeba jeszcze gorliwiej poszukiwać nowych dróg dotarcia z orędziem Chrystusa, a przede wszystkim – nie zaniedbywać tych, które ze wszech miar służą katechezie, wspierając religijną formację. Szczególnym zobowiązaniem do tego jest przeżywany Rok Wiary. Niech więc będzie on dla rodziców, katechetów i wszystkich wychowawców chrześcijańskich czasem odkrywania wielkich możliwości, jakie oferują w zakresie katechezy dziecięce czasopisma religijne.

SUPPORTING ROLE OF CATHOLIC MAGAZINES IN RAISING CHILDREN IN THE FAITH

Summary

The article is showing the possibility of exploiting numerous advantages of children's religious magazines at the Christian body. Starting from guidelines of the programme first periodicals for children, is analysing present values of magazines addressed to this group of recipients. Against this background it is portraying the prominence of religious magazines. Next a degree of the execution of the fundamental tasks of catechesis – promoting knowledge of the faith, liturgical education, moral formation, teaching to pray, education for community life and missionary initiation on pages of chosen periodicals for children. Recapitulating the supporting role of magazines in bringing up in the faith, it is appointing children for applying them in employing the family for the Christian body. In conclusion he is giving specific possibilities of using magazines in school teaching the religion, including correlation between religion and education.

Słowa kluczowe: czasopisma religijne dla dzieci, katecheza dzieci, korelacja religii z edukacją szkolną, metody i środki w katechezie, wychowanie religijne, zadania katechezy

Keywords: catechesis of young children, catechetical methods and centres, correlation between religion and school education, fundamental tasks of catechesis, religious magazines for children, religious upbringing

⁸¹ Warto podkreślić, iż twory te nie są przypadkowe, lecz dostosowane do okresów liturgicznych, np. w numerze październikowym zamieszczono piosenkę *Pani Fatimska*, zaś w grudniowym numerze utwór *Poszły dzieci do Betlejem*. Zob. „Promyczek Dobra” 10 (2012), s. 17; „Promyczek Dobra” 12 (2012), s. 17.